

‘ระบำโมเดล’

สานพลังแก้ปัญหาที่ดินคนจน จ.อุทัยธานี

ช่วยกันสร้างบ้านไม่ต้องเสียเงินจ้างช่าง

ตำบลระบำ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีการนำที่ดิน ส.ป.ก.มาจัดสรรให้แก่เกษตรกรผู้ยากไร้ แต่มีความแตกต่างไปจากพื้นที่ ส.ป.ก. ต.สิงห์ จ.กาญจนบุรี เพราะที่ดิน ต.ระบำเป็นพื้นที่องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.) เคยเช่าที่ดินจาก ส.ป.ก.เพื่อปลูกไม้ยูคาลิปตัส เนื้อที่รวม 3,239 ไร่เศษ ไม่ใช่ที่ดินที่ยึดคืนมาจากผู้ที่ครอบครองโดยไม่ถูกกฎหมาย

เมื่อ ออป.หมดสัญญาเช่าที่ดินจาก ส.ป.ก.ในปี 2558 ส.ป.ก.จึงนำที่ดินแปลงดังกล่าวมาจัดสรรให้แก่เกษตรกรเช่าทำกินและอยู่อาศัยในลักษณะไม่ให้กรรมสิทธิ์ และให้บริหารจัดการที่ดินในรูปแบบของสหกรณ์ เพื่อแก้ไขปัญหาค่าเช่าที่ดินทำกินของเกษตรกร และแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวนี้ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้เดินทางมาเป็นประธานในพิธีมอบหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์แก่สหกรณ์ปฏิรูปที่ดินตำบลระบำ จำกัด เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2559

ศาสตราจารย์ คณะทำงานแก้ไขปัญหาค่าเช่าที่ดินและที่อยู่อาศัยชนบท (เครือข่ายที่ดินภาคกลางตะวันตก) ซึ่งเป็นองค์กรภาคประชาชน กล่าวว่า จังหวัดอุทัยธานีเป็นพื้นที่ที่มีเกษตรกรที่ยากไร้เข้ามาบุกเบิกและจับจองที่ดินทำกินเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่มาจากภาคอีสาน บางครอบครัวเข้ามาอยู่อาศัยก่อนปี 2520 บางส่วนมาจากจังหวัดใกล้เคียง เช่น สุพรรณบุรี นครสวรรค์ ชัยนาท ฯลฯ รวมทั้งชาวบ้านที่ไม่

ที่ดินทำกินในจังหวัดอุทัยธานี แต่พื้นที่ที่เข้าไปอยู่อาศัยและทำกิน ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติหรือวนอุทยาน ชาวบ้านมีอาชีพทำไร่ข้าวโพด ปลูกอ้อย มันสำปะหลัง เผาถ่าน รับจ้างทั่วไป ฯลฯ ไม่มีความมั่นคงในที่ดิน

จากข้อมูลการสำรวจของคณะทำงานแก้ไขปัญหาค่าเช่าที่ดินฯ และข้อมูลของ ส.ป.ก.จังหวัดอุทัยธานี ระบุว่า มีชาวบ้านที่เดือดร้อนที่อาศัยอยู่ในเขตวนอุทยานห้วยคต อ.ห้วยคต จำนวน 126 ครอบครัว ป่าทุ่งแฝก ต.ระบำ อ.ลานสัก จำนวน 18 ราย และชาวบ้านไม่มีที่ดินทำกินที่มาขึ้นทะเบียนกับ ส.ป.ก.จังหวัดอุทัยธานี (จำนวน 9,218 ราย) และผ่านการพิจารณาคุณสมบัติจากคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.จังหวัด) จำนวน 308 ราย โดย ส.ป.ก.ได้นำที่ดินตำบลระบำที่ ออป.เคยเช่ามาจัดสรรให้ชาวบ้านเข้าไปอยู่อาศัยและทำกินในรูปแบบของสหกรณ์

อย่างไรก็ตาม หลังจากนายกรัฐมนตรีมอบที่ดินให้ชาวบ้านในเดือนกุมภาพันธ์ 2559 แล้ว แต่ยังไม่มีการเข้าอยู่อาศัย เพราะการปรับปรุงพื้นที่ยังไม่เรียบร้อย ยังไม่มีน้ำ ไม่มีไฟ ฯลฯ แต่ปัญหาใหญ่ก็คือ ชาวบ้านไม่มีเงินทุนที่จะเข้าไปปลูกสร้างบ้าน ต่อมาจึงได้มีการประสานงานกับพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ.อุทัยธานี, ส.ป.ก., สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน หรือ ‘พอช.’ ตัวแทนชาวบ้าน และคณะทำงานแก้ไขปัญหาค่าเช่าที่ดินและที่อยู่อาศัย

ชนบท เพื่อร่วมกันเดินทางพัฒนาที่อยู่อาศัยในที่ดิน ส.ป.ก.ระบำ

“ชาวบ้านที่จะเข้ามาอยู่ในที่ดิน ส.ป.ก.ระบำ แต่เดิมก็อยู่กันกระจัดกระจาย หลายพื้นที่ ไม่มีผู้นำ ไม่มีความยึดโยงเกี่ยวพันกัน พวกผมในฐานะที่เป็นคณะทำงานฯ ก็ต้องมาช่วยกันจัดขบวนชาวบ้าน เพื่อให้มีการรวม

กลุ่ม จัดประชุม แต่งตั้งตัวแทน ชาวบ้านขึ้นมาช่วยกันทำงาน เช่น สำรวจข้อมูล ความต้องการที่อยู่อาศัย ร่วมกันออกแบบบ้าน ประเมินราคา ก่อสร้าง วางแผน การก่อสร้าง จัดหาช่างชุมชนเพื่อมาช่วยกันสร้างบ้าน และตกลงร่วมกันว่าจะสร้างบ้านให้ครบครัว

ไหนที่มีความเดือดร้อนก่อน นอกจากนี้ก็จะต้องเตรียมแผนที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไปด้วย” สาครพูดถึงบทบาทของคณะทำงานแก้ไขปัญหาค่าเช่าที่ดินและที่อยู่อาศัยชนบท ที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงเพื่อให้ชุมชนที่จัดตั้งขึ้นใหม่สามารถรวมกลุ่มกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเองต่อไปได้

แสนสุข บึงสนาม ประธานกรรมการสหกรณ์ปฏิรูปที่ดินตำบลระบำ จำกัด เล่าว่า ที่ดิน ส.ป.ก.ตำบลระบำมีทั้งหมด 3,239 ไร่ แต่สหกรณ์ขอใช้พื้นที่รวม 2,421 ไร่ (ส่วนที่เหลือเป็นพื้นที่ส่วนกลางและที่ดินของหน่วยราชการที่จะเข้ามาพัฒนาพื้นที่) รองรับชาวบ้านที่ไม่มีที่ดินทำกินใน อ.ห้วยคตและ อ.ลานสักได้ 486 ครอบครัว หรือ 486 แปลง แบ่งพื้นที่ออกเป็น 8 โซน หรือ 8 ชุมชน โดยแต่ละครอบครัวจะได้รับที่ดิน 1 แปลง เนื้อที่ 5 ไร่ แบ่งเป็นที่ดินสร้างบ้าน 150 ตารางวา และที่ดินทำกินอีก 4.5 ไร่ โดยขณะนี้สหกรณ์มีสมาชิกทั้งหมด 332 ราย สมาชิกจะต้องส่งเงินออมเข้าสหกรณ์เดือนละ 100 บาท ตอนนี้มีเงินออมรวมประมาณ 100,000 บาท ซึ่งเงินจำนวนนี้ส่วนหนึ่งจะแบ่งเป็นงบบริหารงาน

บ้านใหม่ของชาวยุอาคัย

หลายหน่วยงานร่วมกับชาวยุอาคัยสร้างอนาคตใหม่บนที่ดิน ส.ป.ก.

และเมื่อสหกรณ์มีเงินมากขึ้นก็จะนำมาให้สมาชิกที่เดือดร้อนกู้ยืม

ส่วนการก่อสร้างบ้าน เริ่มก่อสร้างเมื่อต้นเดือนมิถุนายนที่ผ่านมา เฟสแรกจำนวน 16 หลัง ขนาดบ้านขึ้นอยู่กับงบประมาณและความต้องการของเจ้าของบ้านส่วนใหญ่จะเลือกแบบบ้านชั้นเดียว เทพื้นปูนซีเมนต์ ก่อตัวบ้านด้วยอิฐ

บล็อกขนาด 4X6 หรือ 4X8 ตารางเมตร ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก พอช.หลังละ 40,000 บาท ขณะนี้ (สิงหาคม) สร้างเสร็จแล้วทั้ง 16 หลัง และจะทยอยสร้างต่ออีก 302 หลัง

“ตอนนี้มีชาวบ้านเข้ามาอยู่อาศัยแล้ว 5 ชุมชน ครอบครัวไหนที่มีความพร้อมก็จะทยอยสร้างบ้านใหม่ ใครยังไม่พร้อมก็ปลูกบ้านชั่วคราวอยู่ไปก่อน โดยเราจะวางแผนการสร้างบ้านเป็นล๊อคๆ

เพื่อความสะดวก และจะได้สร้างบ้านไปพร้อมๆ กัน ใช้ช่างชุมชนช่วยกันสร้างบ้านโดยไม่มีค่าแรง ทำให้ประหยัดงบประมาณได้มาก ถ้ามีประตู หน้าต่าง มีไม้ มีสังกะสี หรือหลังคาที่รื้อมาจากบ้านเก่า ก็จะช่วยทุ่นเงินไปได้อีก ตอนนี้เรามีช่างชุมชนอยู่ประมาณ 70-80 คน มีทั้งช่างไม้ ช่างปูน ช่างเชื่อม มาช่วยกันสร้าง หลังหนึ่งประมาณ 3 เดือนก็เสร็จ ปลายเดือนสิงหาคมนี้จะสร้างพร้อมกันอีก 48 หลัง” ประธานสหกรณ์บอก

นอกจากเรื่องที่อยู่อาศัยแล้ว เรื่องปากท้องถือเป็นเรื่องสำคัญ รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณมาช่วยส่งเสริมพัฒนาอาชีพชาว

บ้านผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมพัฒนาที่ดิน กรมทรัพยากรน้ำบาดาล ฯลฯ รวมงบประมาณ 161 ล้านบาท เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านเลี้ยงวัวเนื้อ ครอบครัวยุอาคัยใจ กรมปศุสัตว์จะให้แม่วัว 1 ตัวและผสมพันธุ์ให้ หากตกลูกเกิน 1 ตัว ผู้เลี้ยงจะต้องคืนลูกวัวให้กรมปศุสัตว์เพื่อเอาไปแจกจ่ายให้เกษตรกรรายอื่นต่อไป ส่วนกรมทรัพยากรน้ำบาดาลจะช่วยขุดแหล่งน้ำรวมให้ชาวบ้านใช้ร่วมกัน รวมทั้งขุดบ่อน้ำเป็นรายครอบครัว ครอบครัวละ 1 งาน เพื่อให้ชาวบ้านมีน้ำใช้ตลอดปี

นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา ปลูก เลี้ยงเป็ด ไก่ ปรับปรุงคุณภาพดินเพื่อปลูกผักสวนครัว พืชไร่ เช่น พริก ข้าวโพด พักทอง มันสำปะหลัง มันเทศ มันญี่ปุ่น ฝักรักหน่อ ถั่วลิสง ฯลฯ โดยเฉพาะพริก จะมีบริษัทที่ผลิตซอสพริกและเครื่องปรุงอาหารสำเร็จรูป รายหนึ่งมาส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกพริกแดงใหญ่ และจะรับซื้อในราคาประกัน

ครอบครัวของแสนสุข ป้องสนาม มีพื้นเพเดิมอยู่ที่จังหวัดอุดรธานี แสนสุขเล่าว่า เขาเกิดที่อุดรธานี เมื่ออายุได้ 6 เดือน พ่อแม่ได้อพยพมาอยู่ที่จังหวัดอุทัยธานี เพราะอยู่บ้านเดิมไม่มีที่ดินทำกิน ส่วนที่อุทัยธานีมีประชาชนจากภาคอีสานอพยพเข้ามาทำงานรับจ้างต่างๆ ในไร่นาสวน เช่น ปลูกอ้อย มันสำปะหลัง ฯลฯ เมื่อไม่มีที่ดินทำกินและไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตัวเอง ต่างคนต่างครอบครัวจึงต้องเข้าไปบุกรุกอยู่อาศัยในที่ดินป่าสงวน หรือที่ดินในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และอยู่อาศัยต่อเนื่องมานานไม่ต่ำกว่า 20-30 ปี

เช่นเดียวกับครอบครัวอื่นๆ ที่อพยพมาจากสุพรรณบุรีบ้าง บางครอบครัวก็เป็นคนอุทัยธานี แต่ไม่มีที่ดินและที่อยู่อาศัยเป็นของตัวเอง เมื่อได้รับการจัดสรรที่ดินในครั้งนี้ ทุกคนจึงพูดเป็นเสียงเดียวกันด้วยความรู้สึกดีใจ แม้

จะไม่ได้ที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ แต่ก็สามารถให้ลูกหลานสืบทอดทำกินต่อไปได้ ไม่ต้องกลัวว่าจะถูกขับไล่ไล่ส่งไปอยู่ที่ไหน บางคนลงทะเบียนคนจนเพื่อขอที่ดินทำกินตั้งแต่สมัยรัฐบาลทักษิณ (ประมาณปี 2544-2545) แต่ก็ยังไม่ได้ที่ดินสักกระเบาะมือ

ขณะที่แสนสุขบอกว่า เขาเชื่อว่ารัฐบาลจะจัดสรรที่ดินให้คนที่ไม่มียากินทำกิน เมื่อประมาณ 2 ปีที่แล้วจึงได้ไปทำเรื่องที่ ส.ป.ก.อุทัยธานี ต่อมาก็มีคณะกรรมการนโยบายที่ดินจังหวัดมีทั้งเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ มาตรวจสอบข้อมูลว่าเขาและคนอื่นๆ ที่ไปทำเรื่องที่ ส.ป.ก. ไม่มีที่ดินทำกินจริงหรือไม่

“ตอนแรกก็ยังไม่ค่อยเชื่อว่าเราจะได้ที่ดินจริงหรือเปล่า เพราะคนอื่นเขาขึ้นทะเบียนขอที่ดินมาก่อนเราแล้วก็ยังไม่ได้เลย พอได้ที่ดินผมก็รู้สึกดีใจเหมือนคนอื่น ๆ ต้องขอขอบคุณรัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ ที่มาช่วยสนับสนุนและให้ความรู้ ทั้งเรื่องปศุสัตว์ เกษตร ที่ดินทำกิน เรื่องน้ำ รวมทั้ง พอช.และเครือข่ายที่มาช่วยเรื่องการจัดขบวนชุมชน ช่วยเรื่องระบบการร่วมกันสร้างบ้าน ทำให้เราได้รับความรู้ ได้ความคิด ได้เรียนรู้หลักการพึ่งพาตัวเอง ซึ่งต่อไปผมเชื่อว่าชาวบ้านจะช่วยกันพัฒนาชุมชนของเราได้เอง” แสนสุขกล่าวในตอนท้าย.